

การศึกษาตามหลักความสามารถ : แนวทางการดำเนินงานในยุคปัจจุบัน

(Competency-Based Education : CBE : Approach to Present Implementation)

ดร. ชัชวรินทร์ ชวนวัน ข้าราชการบำนาญ สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา, 2562

กระแสนของเครื่องมือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่เรียกว่า “ความสามารถ (Competency) นอกจากจะได้รับความนิยมจากองค์กรชั้นนำทั่วโลกนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารทรัพยากรบุคคลเชิงกลยุทธ์แล้ว ทางด้านการศึกษายังได้รับความไว้วางใจนำมาปรับใช้ ซึ่งเรียกว่า “การจัดการศึกษาตามความสามารถ (Competency-Based Education) หรือปัจจุบันนิยมเรียกกันว่า “การจัดการเรียนรู้ตามความสามารถ (Competency-Based Learning) ซึ่งจากการเสนอเรื่องนี้ ในตอนที่ 4-1 ถึง 4-8 คงจะทำให้องค์กรทางการศึกษาและผู้สนใจมองเห็นแนวทางจัดการศึกษาหรือการจัดการเรียนรู้ตามความสามารถได้พอสมควร ในขณะที่ตอนนี้ก็เริ่มจะมีกระแสข่าวว่าประเทศของเรามีแนวคิดที่จะนำหลักความสามารถมาใช้ในการจัดการศึกษา โดยมีแนวคิดปรับปรุงการจัดการศึกษาดั้งเดิมแบบยึดมาตรฐานหลักสูตร (Standard-Based) ไปสู่การจัดการศึกษาตามความสามารถ (Competency-Based Education) ที่ยึดมาตรฐานความสามารถ (Competency-Based) ทั้งหมด ซึ่งหากกระแสข่าวดังกล่าวมีความเป็นจริง ก็เป็นเรื่องที่น่ายินดีอย่างยิ่งที่จะทำให้วิสัยทัศน์การจัดการศึกษาภาพรวมของประเทศมีความทัดเทียมกับอารยประเทศทั้งหลายในโลก รวมทั้งกลุ่มประเทศอาเซียน ถึงแม้ว่าจะมองว่ามันจะสายหรือเป็นความล่าช้าเกินไปประมาณ 33 ปี เมื่อเทียบกับเวลาที่ระบบดังกล่าวนี้เกิดขึ้นในโลกและในขณะที่ประเทศอื่นเขาค้นตัวนำมาประยุกต์ใช้กันก่อนหน้ากันนานมาแล้วก็ยังมีความรู้สึกยินดี ที่กล่าวเช่นนี้มีใจจะเป็นกล่าวให้ร้ายประเทศบ้านเกิดตนเองแต่อย่างใด แต่ขอให้ดูดัชนีบ่งชี้พื้นฐานง่ายๆ นั่นคือ ข่าวคราวเกี่ยวกับการนำหลักความสามารถมาปรับใช้ด้านการศึกษาในประเทศที่ปรากฏตามสื่อต่างๆ โดยเฉพาะอินเทอร์เน็ต เราจะพบชื่อประเทศชั้นนำมากมายรวมทั้งประเทศในอาเซียนใกล้ๆ บ้านเราเขาปรากฏข้อมูลการดำเนินงานด้านนี้ให้เห็นและสามารถติดตามความเคลื่อนไหวได้ตลอด แต่ของเราข่าวคราวและความเคลื่อนไหวด้านนี้มีน้อยมากและไม่สามารถติดตามความเคลื่อนไหวการดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง ยกตัวอย่างเช่น แม้แต่กรอบความสามารถการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Competency-Based Lifelong Learning) ซึ่งเป็นกรอบความสามารถพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการนำมาปรับใช้ในการจัดการศึกษาของส่วนต่างๆ ก็ยังไม่ปรากฏ (หรือใครที่สามารถสืบค้นเจอก็บอกกันด้วยนะครับ ผู้เขียนอาจจะมิหุดตาแคบเลยหายังไม่พบครับ) แต่ก็เชื่อว่าประเทศเราจะไม่สนใจนำหลักความสามารถมาใช้เลยนะครับ เท่าที่จำได้ เคยมีในสมัยรัฐบาลก่อนหน้านี้นี้สัก 2-3 สมัย (ประมาณสิบกว่าปี) ได้ประกาศนโยบายดำเนินการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยหลักความสามารถ (Competency-Based Approach) อย่างชัดเจนและกระทรวงที่เกี่ยวข้องก็รับมาสู่การปฏิบัติ แต่พอมาระยะหลังๆ นี้ นโยบายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของเราด้วยแนวคิดดังกล่าวจะค่อยๆ ค่อยๆ ทยอยหายไปมาก จนผู้เขียนเกษียณตัวเองจากราชการมานานหลายปีแล้ว ก็ยังคงเหมือนเดิม ..ขออภัยนะครับ ขออภัยพินิจพิจารณาหน่อย เพราะเจตนาธรรมณ์ด้วยหัวใจจริงแล้ว ออก

เห็นการศึกษาประเทศเราทัดเทียมชาวบ้านเขาด้วยการนำแนวคิดความสามารถมาใช้จัดการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรมจริงๆ

ตอนที่ 9 นี้ผู้เขียนพยายามจะนำเสนอให้เห็นความเชื่อมโยงของการจัดการศึกษาตามความสามารถเพื่อให้เห็นว่า มันถึงเวลาแล้วที่จะต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดการจัดการศึกษาจากแบบยึดมาตรฐานหลักสูตร มาเป็นแบบยึดมาตรฐานความสามารถ ซึ่งจะเสนอเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 9-1 ประวัติและวิวัฒนาการของการจัดการศึกษาตามความสามารถ

ตอนที่ 9-2 การกำหนดความสามารถการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ตอนที่ 9-3 แนวคิดการจัดการศึกษาตามความสามารถ สามารถดำเนินการได้ในการศึกษาระดับใด

ตอนที่ 9-1 ประวัติและวิวัฒนาการของการจัดการศึกษาตามความสามารถ

แนวคิดของความสามารถ มีประวัติศาสตร์อันยาวนานและเชื่อมโยงกับรากฐานทางปรัชญาและวิธีการในทฤษฎีการศึกษาและการเรียนรู้ ทฤษฎีการเรียนรู้ที่สำคัญที่สุดสามประการ ได้แก่ Behaviourism , Cognitive Theory และ Constructivism

ตั้งแต่ทศวรรษ 1960-1970 แนวทางการศึกษาตามความสามารถเกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกาในปี 1960 โดยการปฏิรูปการศึกษาและการฝึกอบรมตามความสามารถของครูที่พัฒนาขึ้นในบริบทของการปฏิรูปการศึกษา หลักสูตรและสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับการฝึกอบรมขององค์กรตามความสามารถและการฝึกอบรมครูตามความสามารถ และในช่วงปลายทศวรรษที่ 1960 สำนักงานการศึกษาของสหรัฐฯ ได้จัดทำแนวทางการวัดความสามารถของนักเรียนขึ้น ทำให้เกิดกระแสคลื่นสำคัญ ได้แก่

กระแสคลื่นลูกแรกในช่วงปี 1980 เริ่มวิวัฒนาการของการเรียนรู้ตามความสามารถ และในปี 1990 เริ่มต้นมีการยอมรับแนวคิด CBE ในระดับของสหภาพยุโรปและมีการกำหนดโมเดลความสามารถขึ้น มีการติดตามการเคลื่อนไหวเรื่อง CBEอย่างเข้มแข็งในสหราชอาณาจักร และตามด้วยคลื่นลูกที่สอง

กระแสคลื่นลูกที่สอง กลุ่มประเทศในยุโรปมุ่งเน้นไปที่แนวคิด "กรอบการรับรอง (QF)" ซึ่งมีการระบุผลลัพธ์หรือผลลัพธ์ที่ต้องการของการศึกษาและการฝึกอบรม (Education /Training Outcome) ที่เน้นการแสดงผลการเรียนรู้ที่ชัดเจน นั่นคือ ผลลัพธ์การเรียนรู้ (Learning Outcome)

จากกระแสคลื่นดังกล่าว ประเทศต่างๆทั่วโลกได้ตระหนักและเล็งเห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการปรับปรุงผลการศึกษา (Education Outcome) เพื่อตอบสนองความเป็นจริงทางสังคมเศรษฐกิจและเทคโนโลยีใหม่ ๆ จึงทำให้เกิดคำสองคำที่ใช้ควบคู่กันมาตั้งแต่แรก นั่นคือ “ ความสามารถและความสามารถหลัก (Competencies and Key Competencies) ซึ่ง 'ความสามารถ' ถูกนำมาใช้โดยชาวยุโรปโดยมีวัตถุประสงค์ในการฝึกอบรมนักเรียนตามความสามารถ ทั้งนี้แนวคิดความสามารถจึงได้รับการนำมาสู่การใช้ใช้อย่างโดดเด่น ทั้งนี้ สหภาพยุโรปได้ระบุความสามารถที่สำคัญในความสามารถหลักเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Key Competencies for Life Long Learning) ขึ้น

การศึกษาในสหรัฐอเมริกาใช้ความสามารถเป็นดัชนีบ่งชี้ผลการศึกษา ความสนใจการเรียนรู้ความสามารถส่วนใหญ่จะอยู่ในระดับมัธยมศึกษาและมุ่งเน้นไปที่การบรรลุมาตรฐานสำหรับการสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมปลาย

คณะกรรมการยุโรป (2007) กำหนดกรอบ ความสามารถหลักแปดประการสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต (8 key competences necessary for personal fulfillment, active citizenship, social inclusion and employability in a knowledge society) และอธิบายถึงองค์ประกอบด้านความรู้ (K) ทักษะ (S) และทัศนคติ (A) ที่เกี่ยวข้องกับความสามารถเหล่านี้

8 ความสามารถที่สำคัญ เหล่านี้ คือ : 1.การสื่อสารในภาษาแม่ 2.การสื่อสารในภาษาต่างประเทศ 3.ความสามารถทางคณิตศาสตร์และความสามารถพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 4.ความสามารถดิจิทัล 5.ความสามารถการเรียนรู้ที่จะเรียนรู้ 6.ความสามารถทางสังคมและพลเมือง 7.ความรู้สึกร่วม ความคิดริเริ่มและผู้ประกอบการ 8. การรับรู้และการแสดงออกทางวัฒนธรรม แต่ละประเทศใน 28 สหภาพยุโรปจัดการเรียนรู้ด้วยความสามารถในแบบของตัวเอง อาทิ วิธีการเรียนรู้ของฟินแลนด์รวมถึงวิธีการที่เป็นระบบในการเรียนรู้แบบเป็นรายบุคคลในการศึกษาระดับสิบถึงระดับที่สิบสอง นักเรียนสร้างตารางการเรียนรู้ส่วนบุคคลซึ่งประกอบไปด้วยชั้นเรียน 70 นาที, จัดหน่วยการเรียนรู้หกสัปดาห์และสร้างโอกาสที่จะก้าวหน้าตามจังหวะของตนเอง

ในสวีเดนกลุ่มโรงเรียนความรู้ ดำเนินงานเส้นทางการเรียนรู้ส่วนบุคคล ด้วยการเริ่มต้นให้นักเรียนติดตามความก้าวหน้าการเรียนรู้ของตนเองในเกรดแปด กำหนดความเชี่ยวชาญของนักเรียนสามระดับตามความสามารถ มีเส้นทางการเรียนรู้ให้นักเรียนเลือกโดยคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาส่วนตัว

ในบริติชโคลัมเบีย พัฒนาคำคิดริเริ่มที่แข็งแกร่งเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ส่วนบุคคลและการพัฒนาความสามารถ โดยอธิบายไว้ในแผนการศึกษาของบริติชโคลัมเบีย (British Columbia of Education, 2015) และรายละเอียดในการออกแบบหลักสูตร

ในปี 2013 อัลเบอร์ตา มีการปฏิรูปหลักสูตรและการประเมินผล (British Columbia of Education, 2013) โดยจัดทำแผนการพัฒนาสำหรับการเรียนรู้ตามความสามารถและคำอธิบายไว้ในกรอบการทำงานสำหรับการเรียนรู้ของนักเรียน เน้นความสามารถนักเรียนสำหรับการเป็นนักคิดที่มีส่วนร่วมและการเป็นพลเมืองที่มีจริยธรรมด้วยจิตวิญญาณผู้ประกอบการ (การศึกษาอัลเบอร์ตา 2011)

ในออสเตรเลีย การเรียนรู้ตามความสามารถเป็นวิธีการฝึกอบรมที่ได้รับการยอมรับสำหรับการศึกษาและฝึกอบรมสายอาชีพ (VET) กำหนดมาตรฐานความสามารถแห่งชาติขึ้น ใช้ทั่วไปสำหรับในที่ทำงานและกำหนดความสามารถ/หน่วยความสามารถเฉพาะสำหรับองค์กรหรืออุตสาหกรรมที่เฉพาะเจาะจง ในรัฐส่วนใหญ่ของออสเตรเลีย นักเรียนสามารถเข้ารับการฝึกอบรมนี้เมื่ออายุ 16 ปีโดยมีมากกว่าครึ่งหนึ่งของนักเรียน VET ทุกคนที่อายุมากกว่า 25 ปี

ในสหรัฐอเมริกา กำหนดให้มีทางเลือกตามความสามารถ ในรัฐส่วนใหญ่รูปแบบใหม่ของการเรียนรู้ตามความสามารถจะเกิดขึ้น โดยเปลี่ยนจากแนวคิด การขับเคลื่อนหลักสูตรเป็นแบบจำลองตาม

ความสามารถ (ปรับวัตถุประสงค์และเป้าหมายแบบดั้งเดิมที่ยึดมาตรฐานหลักสูตรเป็นวัตถุประสงค์และเป้าหมายแบบความสามารถโดยใช้โมเดลความสามารถเป็นตัวขับเคลื่อน) ซึ่งนับเป็นความท้าทายอย่างมาก ทั้งนี้ผู้บริหารหรือผู้นำกลุ่มในเขตโรงเรียนเล็กๆ และ โรงเรียนทั่วประเทศได้รับการจัดดำเนินการจัดการศึกษาด้วยความสามารถ เพื่อการสร้างสรรค์ความสามารถระดับรัฐที่แข็งแกร่งซึ่งต่างได้รับการยอมรับในความสามารถระดับต่าง ๆ ในบางโรงเรียนถูกกำหนดให้จัดการเรียนการสอนในชั้นมัธยมศึกษาจะต้องสอดคล้องกับกรอบความสามารถที่กำหนดและการสำเร็จการศึกษาของนักเรียนขึ้นอยู่กับความสามารถที่นักเรียนแสดงออกที่ชัดเจน และยังให้นักเรียนสามารถก้าวหน้าได้แบบยืดหยุ่นหรือเป็นรายบุคคล โรงเรียนบางแห่งใช้เทคโนโลยีหรือการเรียนรู้ดิจิทัลเพื่อเสริมการเรียนการสอนในชั้นเรียนแบบดั้งเดิม โรงเรียนอื่น ๆ มีตัวเลือกการติดตามผลอย่างจริงจังรวมถึงการทดสอบขยายโอกาสการเรียนรู้นอกห้องเรียนแบบดั้งเดิม (การฝึกงานการบริการชุมชน การศึกษาอิสระ การฝึกงานกลุ่ม การแสดงการสอนส่วนตัว) การเรียนรู้ด้วยโครงการ การประเมินตามสภาพจริง การใช้เพิ่มการลงทุนและการผสมผสานและ/หรือด้วยการเรียนรู้ดิจิทัล

ในลำดับต่อมาของวิวัฒนาการ หลายสถาบันได้รับการพิจารณาให้เป็นผู้รับช่วงต้นของโปรแกรม CBE เช่น Charter Oak State College, Empire State College, Excelsior College และ Thomas Edison State College เป็นผู้เริ่มต้นใช้งาน CBE วิทยาลัย Alverno ได้รับการยอมรับสำหรับหลักสูตร CBE ในปี 1970 มหาวิทยาลัย Western Governor ซึ่งเป็นโรงเรียนที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับของ CBE ได้เริ่มเขียนโปรแกรมในปี 1997 ปัจจุบันมีสถาบันประมาณ 600 แห่งที่อยู่ในขั้นตอนการวางแผนหรือกำลังใช้งานโปรแกรม CBE

ในปี 1997 ประเทศสมาชิก OECD ได้เปิดตัวโครงการเพื่อการประเมินนักเรียนนานาชาติ (PISA) โดยมีจุดประสงค์ในการตรวจสอบขอบเขตที่นักเรียนใกล้จบการศึกษาภาคบังคับได้รับความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับการมีส่วนร่วมในสังคมอย่างเต็มที่ การผลักดันการพัฒนาของ PISA นั้น

1. เป็นการวางแผนนโยบายพร้อมวิธีการออกแบบและการรายงานที่กำหนดโดยความต้องการของรัฐบาลในการกำหนดนโยบายบทเรียน

2. แนวคิดเรื่อง“ การรู้หนังสือ” ที่เป็นนวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับความสามารถของนักเรียนในการวิเคราะห์เหตุผลและสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นการแก้ไขและตีความปัญหาในหลากหลายสาขาวิชา

3. มีความเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งไม่จำกัดของโครงการ PISA ในการประเมินความสามารถของหลักสูตรและข้ามหลักสูตร แต่ยังขอให้นักเรียนรายงานแรงจูงใจของตนเองในการเรียนรู้ความเชื่อเกี่ยวกับตนเองและกลยุทธ์การเรียนรู้

4. เป็นความสม่ำเสมอซึ่งจะทำให้ประเทศต่างๆสามารถติดตามความคืบหน้าในการบรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่สำคัญ

OECD ได้กำหนดกรอบความสามารถหลักและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งเป็นความสามารถที่จำเป็นต้องได้รับการดูแลที่โรงเรียนและสามารถพัฒนาได้ตลอดเส้นทางของชีวิต และเป็นกรอบการอ้างอิง

สำหรับการประเมินตามโรงเรียนและการประเมินความสามารถของผู้ใหญ่ ศูนย์กลางของแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ การจัดการความสามารถโดยการศึกษาเริ่มต้น เนื่องจาก

1. เป็นการพัฒนาความสามารถและเปลี่ยนแปลงตลอดอายุการใช้งานโดยมีความเป็นไปได้ในการได้มาของความสามารถหรือสูญเสียความสามารถไปเมื่อโตขึ้น

2. เป็นความต้องการของส่วนบุคคลที่สามารถจะคาดหวังให้มีการเปลี่ยนแปลงตลอดชีวิตการเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นผลของการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและโครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจ

3. ในทางจิตวิทยาพัฒนาการแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาความสามารถไม่ได้จบลงในขณะที่เป็นวัยรุ่นแต่ยังคงผ่านต่อเนื่องตลอดการเป็นผู้ใหญ่ โดยเฉพาะความสามารถในการคิดและทำหน้าที่ไตร่ตรองเป็นศูนย์กลางกับกรอบที่เติบโตขึ้นพร้อมกับวุฒิภาวะ

ความเข้าใจนี้มีนัยสำคัญสำหรับการศึกษาและการประเมินแบบจำลองวิวัฒนาการของการพัฒนามนุษย์ที่เป็นรากฐานทางทฤษฎีสำหรับวัตถุประสงค์ของการศึกษาผู้ใหญ่ นอกจากนี้ยังมีเหตุผลที่น่าสนใจสำหรับการประเมินความสามารถของบุคคลตลอดชีวิตกับชุดของเกณฑ์ทั่วไปและทำให้มีการออกแบบที่สอดคล้องกันกลยุทธ์การประเมินที่ครอบคลุมกลุ่มคนหนุ่มสาวและกลุ่มผู้ใหญ่

OECD ให้นิยามว่า ความสามารถมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งจำแนกเป็นสามประเภทกว้าง ๆ ได้แก่

1. ความสามารถเฉพาะบุคคล (Individual Competencies) เป็นความสามารถเพื่อให้บุคคลสามารถแสดงออกด้วยการกระทำที่โต้ตอบได้และมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม (สังคม - วัฒนธรรม) เช่น การใช้ภาษาและทางกายภาพ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

2. ความสามารถเชิงสัมพันธ์ (Relational Competencies) เป็นความสามารถเพื่อให้บุคคลมีส่วนร่วมกับผู้อื่นหรือมีปฏิสัมพันธ์โต้ตอบกับบุคคลในกลุ่มต่างกัน

3. ความสามารถอัตโนมัติ (Autonomous Competencies) เป็นความสามารถเพื่อจัดการชีวิตของตัวเองให้มีความรับผิดชอบในบริบททางสังคมที่กว้างขึ้น

ความสามารถทั้งสามประเภทนี้มีความสัมพันธ์กันและเป็นรูปแบบพื้นฐานสำหรับการระบุและการจัดทำแผนที่ความสามารถการเรียนรู้หลัก โดยมีเป้าหมายและความต้องการให้บุคคลสามารถคิดและกระทำการคิดไตร่ตรองเป็นหัวใจสำคัญของกรอบนี้ซึ่งไม่เพียงแต่จะเกี่ยวข้องกับความสามารถในการปฏิบัติเป็นประจำเท่านั้น ยังเป็นการใช้สูตรหรือวิธีการในการเผชิญหน้ากับสถานการณ์ต่างๆอีกด้วย

จากการนำเสนอข้อมูลประวัติและวิวัฒนาการของการจัดการศึกษาตามความสามารถข้างต้นเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าประเทศชั้นนำต่างๆ ให้ความสำคัญกับ แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning Concept) ที่หมายถึง การเรียนรู้โดยเจตนาเพื่อให้ผู้คนมีส่วนร่วมตลอดชีวิต ปฏิบัติตามความสามารถส่วนบุคคล และมีความสามารถที่เป็นมืออาชีพเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตของพวกเขาให้มีลักษณะการเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต (LLL) ที่สำคัญ คือ ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและกระบวนการเรียนรู้ นักการศึกษาจึงต้องมีบทบาทสำคัญในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ซับซ้อนเพื่อพัฒนานักเรียน

ให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งตัวเลือกการเรียนรู้ที่มีความสำคัญและมีผลกระทบอย่างมากต่อนักเรียนซึ่งมีฐานะผู้เรียนในอนาคต

การให้ความสำคัญในแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต กลุ่มประเทศชั้นนำต่างๆจึงมีการกำหนดและปรับปรุงกรอบความสามารถสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิตขึ้น เรียกว่า “ กรอบความสามารถสำคัญสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Key Competency for Life Long Learning) ขึ้น ซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่เหมาะสมกับบริบทต่างๆ โดยให้นิยาม ความสามารถที่สำคัญ (Key Competence) คือ สิ่งที่บุคคลทุกคนต้องการสำหรับการปฏิบัติงานและการพัฒนาส่วนบุคคล เพื่อการเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้น เพื่อการอยู่ร่วมกันทางสังคม และเพื่อการจ้างงานที่มีประสิทธิภาพ เช่น

กลุ่มประเทศยุโรป หรือ European Commission กำหนด **8 แปรความสามารถที่สำคัญสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต (8 KEY COMPETENCES) ขึ้น** ซึ่งหมายถึง ผลรวมของทักษะ (ทักษะพื้นฐานและทักษะพื้นฐานใหม่ๆ) ที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิตในสังคมแห่งความรู้ร่วมสมัย ได้แก่

Key competences	ความสามารถสำคัญ
1. Communication in the mother tongue	1. การสื่อสารในภาษาแม่
2. Communication in foreign languages	2. การสื่อสารในภาษาต่างประเทศ
3. Mathematical competence and basic competences in science and technology	3. ความสามารถทางคณิตศาสตร์และความสามารถพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
4. Digital competence	4. ความสามารถทางดิจิทัล
5. Learning to learn competence	5. ความสามารถการเรียนรู้ที่จะเรียนรู้
6. Social and civic competences	6. ความสามารถทางสังคมและพลเมือง
7. Sense of initiative and entrepreneurship	7. ความรู้สึกของความคิดริเริ่มและผู้ประกอบการ
8. Cultural awareness and expression	8. การรับรู้และการแสดงออกทางวัฒนธรรม

(ที่มา: CEDEFOP 2011)

1.การสื่อสารในภาษาแม่ (Communication in the mother tongue) หมายถึง ความสามารถตีความแนวคิดความคิดความรู้สึกข้อเท็จจริงและความคิดเห็นทั้งในรูปแบบวาจาและการเขียน (การฟังการพูดการอ่านและการเขียน) การศึกษา การฝึกอบรม การรู้หนังสือ การโต้ตอบ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งที่เป็นพื้นฐานสำหรับการเรียนรู้เพิ่มเติมและการสื่อสารในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

2.การสื่อสารในภาษาต่างประเทศ (Communication in foreign languages) หมายถึง ความสามารถเพิ่มความสามารถการใช้ภาษาที่หลากหลาย ทั้งในรูปแบบวาจาและการเขียนระหว่างสี่มิติ (การฟัง การพูด การอ่านและการเขียน) เพื่อใช้งานและรับมือกับความท้าทายของสังคมและวัฒนธรรมหลายภาษาในปัจจุบันตามความต้องการและ/หรือความสนใจ

3. ความสามารถทางคณิตศาสตร์และความสามารถพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Mathematical competence and basic competences in science and technology) หมายถึง ความสามารถในการพัฒนาและประยุกต์ใช้การคิดทางคณิตศาสตร์เพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ในสถานการณ์ประจำวัน (STEM) มุ่งเน้นการใช้และพัฒนาทักษะและจัดการกับเครื่องมือและเครื่องจักรด้านเทคโนโลยี วิศวกรรม เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจทางวิทยาศาสตร์

4. ความสามารถด้านดิจิทัล (Digital competence) หมายถึง ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสังคมด้วยความมั่นใจและการใช้ทักษะพื้นฐานด้าน ICT การใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการสื่อสารและความร่วมมือผ่านอินเทอร์เน็ตรวมถึงการเข้ารหัสและการเขียนโปรแกรม

5. ความสามารถในการเรียนรู้ที่จะเรียนรู้ (Learning to learn competence) หมายถึง ความตระหนักถึงกระบวนการเรียนรู้และความต้องการของคน ความสามารถติดตามและคงอยู่ในการเรียนรู้เพื่อจัดการเรียนรู้ของตนเองรวมถึงการจัดการเวลาและข้อมูลที่มีประสิทธิภาพทั้งรายบุคคลและเป็นกลุ่ม การแสวงหาและการใช้ประโยชน์จากความรู้และทักษะใหม่ๆ รวมทั้งการสร้างการเรียนรู้และประสบการณ์ชีวิตในบริบทที่หลากหลาย

6. ความสามารถทางสังคมและพลเมือง (Social and civic competences) หมายถึง ความสามารถส่วนบุคคล ระหว่างบุคคลและวัฒนธรรม และครอบคลุมพฤติกรรมทุกรูปแบบที่ทำให้บุคคลมีส่วนร่วมในวิธีที่มีประสิทธิภาพและสร้างสรรค์ในชีวิตทางสังคมในระบอบประชาธิปไตยและการทำงาน ค่านิยมต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนและการรู้เท่าทันสื่อ การมีทักษะที่จำเป็นด้านความปลอดภัยและการเป็นพลเมืองต่อการมีส่วนร่วมดำเนินชีวิตในสังคม

7. ความรู้สึกของความริเริ่มและผู้ประกอบการ (Sense of initiative and entrepreneurship) หมายถึง ความสามารถของแต่ละบุคคลในการเปลี่ยนความคิดไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งรวมถึงความคิดสร้างสรรค์นวัตกรรมและการเสี่ยง รวมถึงความสามารถในการวางแผนและจัดการโครงการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

8. การรับรู้และการแสดงออกทางวัฒนธรรม (Cultural awareness and expression) หมายถึง การชื่นชมความสำคัญของการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ของความคิดประสบการณ์และอารมณ์ในสื่อต่าง ๆ เช่น ดนตรี ศิลปะการแสดง วรรณกรรม และทัศนศิลป์

UNESCO กำหนดความสามารถที่สำคัญสำหรับการเรียนรู้ทั้งระดับความเชี่ยวชาญส่วนบุคคลและประสิทธิภาพทางสังคมของกลุ่ม 5 ด้าน ได้แก่ ความสามารถในการสื่อสาร (Communicating) , ความสามารถอยู่ร่วมกัน (Being able to live together) , ความสามารถคิดเชิงวิพากษ์ (Critical thinking) , ความสามารถในการเปลี่ยนแปลง (Being able to change) , ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity)

วิวัฒนาการของ CBE ยังมีกระแสนแรงที่มีการนำสู่กลุ่มประเทศต่างๆ ทั้งในยุโรป อเมริกา และประเทศชั้นนำอื่นๆ รวมถึงแอฟริกา สำหรับประเทศในกลุ่มเอเชีย มีการกำหนดกรอบความสามารถต่าง เช่น

TEACHING COMPETENCY Standards IN SOUTHEAST ASIAN COUNTRIES, Southeast Asia

Teachers Competency Framework (SEA-TCF), NATIONAL QUALIFICATION FRAMEWORK AND COMPETENCY STANDARDS, NATIONAL QUALIFICATION FRAMEWORK AND COMPETENCY STANDARDS รวมถึงในบางประเทศ เช่น Competence-based Vocational Education and Training in Viet Nam เป็นต้น สำหรับประเทศเราก็ขอให้ช่วยกันสืบค้นนะครับ เพื่อว่าจะพบบ้าง.

ข้อวิพากษ์

จากข้อมูลประวัติและวิวัฒนาการการนำความสามารถมาใช้ในการศึกษาดังกล่าวข้างต้น ทำให้เกิดแนวคิดและคำถามที่ว่า เราจะนำกรอบแนวคิดและกรอบความสามารถที่มีการกำหนดไว้แล้ว มาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาตามความสามารถได้อย่างไร, เราควรมีการกำหนดกรอบความสามารถสำคัญเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Key Competency for Lifelong Learning) เหมือนประเทศอื่นเขาหรือไม่ ประเทศเราจะมึนโยบาย แนวทาง กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการดำเนินงานจัดการศึกษาตามความสามารถเพื่อขับเคลื่อนให้กับองค์กร/หน่วยงานทางการศึกษาที่เกี่ยวข้อง, สถานศึกษา ดำเนินงานหรือไม่, ผู้เรียนระดับต่างๆ จะได้รับโอกาสการพัฒนาความสามารถตนเองเทียบเท่ากับผู้เรียนในประเทศอื่นหรือไม่, นักการศึกษา ผู้บริหารการศึกษา ครูอาจารย์จะมีความสามารถเพียงพอที่จะพัฒนาระบบการจัดการศึกษาตามความสามารถในบริบทของตนเพียงใด และทั้งหมดที่เป็นคำถามจะมีวิธีการทำอย่างไร... สุดท้ายที่ผู้เขียนอยากถามเอง คือ แล้วประเทศเราจะเป็นประเทศสุดท้ายในโลกที่นำหลักความสามารถมาใช้จัดการศึกษาหรือไม่.....คำถามเหล่านี้ขอฝากให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทางการศึกษาช่วยกันคิดและหาคำตอบด้วยครับ.

.....
 หมายเหตุ : ความสามารถต่างๆที่กล่าวถึงในข้อเขียนนี้ สามารถสืบค้นทางอินเทอร์เน็ตเพื่อศึกษาเพิ่มเติม
 ในรายละเอียด

ตอนที่ 9-2 การกำหนดความสามารถการเรียนรู้ตลอดชีวิต